

SMJERNICE ZA SINODSKU PROVEDBU 2025. - 2028.

U suglasnosti s papom Franjom glavni tajnik Biskupske sinode kardinal Mario Grech 15. ožujka 2024. godine poslao je pismo biskupima i narodu Božjemu o tijeku praćenja provedbe zaključaka sinodske skupštine. Zatim je 7. srpnja 2025. Glavno tajništvo Sinode, uz suglasnost pape Lava XIV. (26. lipnja 2025.), objelodanilo *Smjernice za provedbeno razdoblje Sinode 2025.-2028.* Glavni je tajnik naglasio da *provedbeno razdoblje* treba shvatiti ne kao jednostavnu 'primjenu' uputa odozgo, već kao *proces* 'prihvaćanja' smjernica sadržanih u *Završnomu dokumentu* (26. 10. 2024.), na način koji je primjeren mjesnim kulturama i potrebama zajednica, djelujući kao cijela Crkva.

PROVEDBA U PET RAZDOBLJA

Prema dokumentu zacrtano je da se provedba odvija u pet razdoblja, a *Smjernice* s jedne strane nude mjesnim Crkvama zajednički okvir, koji će im olakšati sinodsku provedbu, a s druge strane potiču razgovor, koji Crkvu vodi do zajedničke skupštine. Zamišljeno je da se *provedbene smjernice*, prije svega, primjenjuju u mjesnim Crkvama do prosinca 2026. godine. U tom je razdoblju bitno stvoriti i provjeravati načine i strukture savjetovanja, koje treba prosuditi na biskupijskim skupštinama u prvoj polovini 2027. godine, a zatim, u drugomu dijelu godine, na razini narodnih i međunarodnih biskupskih konferencija. Isto tako, predviđeno je vrjednovanje na kontinentalnim skupštinama u proljeće 2028., a u posljednjemu razdoblju planirana je Skupština u listopadu 2028. godine u Vatikanu.

Prema glavnomu tajniku *proces* je prigoda za zajedničku prosudbu odluka donesenih na mjesnim razinama i za prepoznavanje postignutoga napretka sinodalnosti. U sklopu *procesa* Papa će moći saslušati i potvrditi smjernice za cijelu Crkvu. U nj će biti uvrštene različite inicijative za provedbu sinodalnih smjernica, posebno učinci deset studijskih skupina, kojima je papa Lav XIV. dodao još dvije skupine, a rad svih skupina produžio je do kraja 2025. godine, i doprinosi Povjerenstva za kanonsko pravo. Spis potiče biskupe da okupe, obnove i ojačaju postojeće, štoviše, tamo gdje ne posto-

je, uspostave nove sinodalne skupine i sudjelujuća tijela u svrhu izgradnje sinodalnosti.

Pastoralne su smjernice bitne, jer, s teološko-pastoralnoga stajališta, treba prestati popravljati i ponavljati pastoralne pothvate, koji ne odgovaraju zahtjevu našega doba. U tomu smislu služe da se predvidi i domisli što bolji način ostvarenja cilja i postignu što korisniji plodovi. Odnose se na buduće događaje, na određivanje prvobitnih ciljeva, usmjerenih na dulje vrijeme te imaju opću važnost i okvir, a istodobno su prvi korak u izradbi pastoralnih programa i planova. Svojim prijedlozima smjeraju na žurnu pastoralnu promjenu u zamršenim uljudbenim okolnostima, pitajući se kako ostvariti evanđeosko poslanje u suvremeno doba.

Ponuđene smjernice Glavnoga tajništva Sinode provociraju crkvenu stvarnost s nakanom da se u pastoralu usvoji i provodi sinodalnost. U tom smislu prigoda je da se i mi u Hrvatskoj preispitamo hoćemo li zadržati uobičajeni pastoral, koji je umnogomu nadiđen, ili ćemo istinski, a ne samo pojmovno, osmisliti sinodalni način crkvenoga rada. Neki se opiru sinodalnosti, koja čini participativni, decentralizirani i na slušanje utemeljen način pastorala, a provode autoritarni i uslužni oblik rada. U promijenjenim okolnostima treba tražiti nove načine rada (usp. Lk 5,37-38) i stvarati pastoralnu strategiju, no u javnomu crkvenom diskursu u Hrvatskoj sinodalnost nije aktualan pojam, pa je pitanje kako će se u našim mjesnim Crkvama ostvariti smjernice za sinodsku provedbu.

SVRHA SMJERNICA

Mnogo je vremena posvećeno pripremi i održavanju *Sinode o sinodalnosti* (2021. - 2024.) i objelodanjivanju spisa, kako s prvoga dijela Sinode: *Sažeto izvešće: sinodalna Crkva u poslanju* (28. 10. 2023.), tako i *Završeni dokument* (26. 10. 2024.), s drugoga dijela *Šesnaeste redovite opće skupštine Biskupske sinode o sinodalnoj Crkvi: zajedništvo, sudjelovanje i poslanje*. Nakon pripreme i održavanja Sinode slijedi treće susljedno razdoblje, tj. razdoblje prijelaza iz namjere u stvarno oblikovanje sinodalnoga načina i struktura u službi poslanja, koje je oduvijek nadahnjivalo život kršćanskih zajednica (usp. Dj 15,28). Osim što je ovaj spis prigoda da se još bolje upozna i primijeni *Završni dokument* (26. 10. 2024.), objelodanjene *Smjernice* služe biskupima i mjesnim Crkvama kao zajednički okvir u crkvenoj prosudbi, odnosno kao dijalog, obzorje i vodič u sljedećemu trogodišnjem zajedničkom hodu. U njima se, s pogledom

u budućnost, kroz spomenute stupnjeve, od 2025. do 2028. godine, daje sadržaj za provedbu sinodalnosti kao duhovnoga i crkvenoga načina života, očekujući da će se, u sinodalnomu stilu, postupno razvijati nova kultura pastoralnoga rasuđivanja, odlučivanja i rada.

Smjernice su podijeljene u četiri poglavlja s predgovorom glavnoga tajnika Sinode, a Tajništvo će nadgledati provedbu. Prema glavnomu tajniku, kardinalu Mariju Grechu, namjera je osigurati nastavak *jedinstva* Crkve usklađivanjem recepcije u različitim crkvenim okružjima, bez umanjivanja odgovornosti mjesnih Crkava. Temeljna nít, koja prožima smjernice i provedbeno razdoblje, očituje se u inzistiranju na razgovoru, raspravi, slušanju, sudjelovanju i odgovornosti. Svi su pozvani sudjelovati u provedbenomu razdoblju jer, prema spisu, „to ne može biti put ograničen na jezgru pristaša”. Sinodalnim načinom, koji se ne smije zlorabiti u svrhu demokratizacije Crkve, želi se proširiti mogućnost sudjelovanja i ostvarivanja različite suodgovornosti krštenika, jer je konačni cilj promjena učiniti Crkvu još sposobnijom naviještati i svjedočiti evanđelje.

PROVEDBENO RAZDOBLJE I NJEGOVI CILJEVI

Provedbeno sinodsko razdoblje otvorio je papa Franjo uputom od 24. studenoga 2024. godine, istaknuvši da mu je *Završni dokument* (26. 10. 2024.) polazišna točka. Radi se o tomu, kako navodi apostolska konstitucija *Episcopalis communio* (7.), da sinodski proces, osim polazišta, ima svoj cilj u Božjemu narodu na koji se moraju izliti darovi milosti Duha Svetoga preko zbora pastirâ. Radi evangelizacijsko-misijske učinkovitosti tijekom provedbenoga razdoblja treba ispitati obnovljene prakse i strukture, koje će, na temelju *Završnoga dokumenta*, crkveni život činiti sve više sinodalnim. Taj rad uključuje teološko-pastoralno i kanonsko produbljenje s nakanom da se Božjemu narodu omogući zajednički hod i razmišljanje o stečenim iskustvima te da se uoče i uzajamno dijele misijski plodovi.

Provedbeno se razdoblje ne smije shvatiti kao dodatna zadaća, koju traži Rim, niti se smije ograničiti na određivanje apstraktnih podloga, nego kao sastavni dio redovitoga crkvenog života i nadahnuće za svakodnevni pastoral. Svaka je mjesna Crkva i župna zajednica pozvana provoditi sinodalnost u redovitoj pastoralnoj službi sa svrhom poboljšanja načina na koji obavlja poslanje pomoću prosudbe, koju Duh Sveti od nas zahtijeva. U tomu smislu, cilj je *proved-*

benoga razdoblja, u kojemu nastaje dijalog u svakoj mjesnoj Crkve i među Crkvama, utjecati na vrsnoću pastoralna i na rad crkvenih struktura i ustanova, očitujući katolicitet uz poštovanje određenih različitosti, jer iz njih izvire stvaralaštvo, koje nadahnjuje nove načine sinodalnosti i povećava plodove poslanja.

U *Smjernicama* se ističe da *provedbeno razdoblje* nije ponavljanje onoga što je do sada proživljeno, jer su način i ciljevi različiti. *Završni dokument*, kao temeljno uporište sinodalne provedbe, zrcali suglasnost sudionika na Sinodi i obvezuje cijeli narod Božji, pokazujući smjer u kojemu treba ići. Neke Crkve svjedoče da je plodonosno umrežiti iskustvo iz dosadašnjih sinodskih razdoblja s ciljem da se sinodalnost ukorijeni i provodi u svim mjesnim Crkvama i crkvenim skupinama.

SUDIONICI, ZADAĆE I ODGOVORNOSTI

Provedbeno razdoblje nije ograničeno samo na biskupe, svećenike ili poneke zauzete vjernike laike, nego uključuje sve mjesne Crkve, cijeli Božji narod, muškarce i žene, u različitosti karizmi, zvanja i službi. Ne smije se svesti na neku odabranu skupinu, nego je bitno promicati razgovor, sudjelovanje i zajedništvo na svim crkvenim razinama. *Smjernice* naglašavaju da je nužno uključiti one koji su ostali na rubu pastoralnoga obraćenja, kao što su možda osobe iz različitih društveno-kulturnih područja, osobito isključeni i siromašni. Jer, neke su biskupije tijekom pripreme za Sinodu samo formalno odradile prva dva razdoblja ili su se možda usmjerile samo na župne zajednice ili crkvene pokrete i udruge, a bitno je uključiti vrtiće, škole, sveučilišta, bolnice, zatvore, digitalno okruženje itd. Ipak, u želji da postanu Crkva koja sluša, mnoge su mjesne Crkve počele stvarati pastoralne programe slušanja, naglasivši da je pastoralni prioritet slušanje mladeži i onih koji se opiru i sumnjaju u sinodalni hod, jer sinodalnost zahtijeva živost i stvaralaštvo.

Dokument daje prvenstvo mjesnomu biskupu, kojemu je provedbeni proces prigoda posvjedočiti sinodalni način upravljanja, jer je na njemu odgovornost pokrenuti i otvoriti provedbeno razdoblje, službeno odrediti vrijeme trajanja, načine i ciljeve, pratiti rad i zaključiti ga potvrđujući učinke. Biskup, kao vidljivo počelo i temelj jedinstva u mjesnoj Crkvi (usp. *Lumen gentium*, 23), pozvan je, tvrdi se u smjernicama, poticati i podupirati sudjelovanje u sinodalnom procesu svih članova Božjega naroda koji mu je povjeren. Da bi što učinkovitije izvršili svoje poslanje, biskupi su pozvani u posto-

jeći tijekom uvrstiti pomoćne biskupe, svećenike i đakone, isto tako sudjelujuća tijela, kao što su Prezbitersko vijeće, Pastoralno vijeće i Ekonomsko vijeće. Vijeća, svako na svoj način, sudjeluju u tijeku prosudbe i odlučivanja, kao i sinodska skupina, čija je zadaća poticati provedbeni proces, a djeluje u suradnji sa sudjelujućim tijelima. Međutim, sinodalno se ozračje ne smije poistovjetiti s parlamentarnim, jer sinodalnost znači oslušivati što nam Duh Sveti poručuje.

Sinodske skupine (ekipa/tim), koje se oblikuju na biskupijskoj razini, temeljno su sredstvo za redovito oživljavanje, promicanje i olakšavanje rasta sinodalnosti u mjesnoj Crkvi i župnoj zajednici. Njihov je doprinos nužan u provedbenom razdoblju, pa ih treba vrjednovati, obnoviti, ponovno pokrenuti ako su zastale s radom ili ih ustanoviti ako ne postoje te ih crkveno osposobiti. Osim iskustva u sinodalnoj živosti i poznavanja *Završnoga dokumenta*, kriteriji za njihov sastav ostaju isti kao i u razdoblju savjetovanja i slušanja. Preporuča se da to budu osobe zauzete u apostolskomu svjedočenju i služenju u svakodnevicu i društveno-kulturnim događajima. Zadaća im je utvrditi odgovarajuća sredstva i načine, uključujući prijedloge za izobrazbu, te provoditi prikladne pobude za osiguranje određenih pothvata, a sustavnom uskladbom i pravodobnim pripicivanjem cijeli rad čine tečajim. Na kraju provedbenoga razdoblja (2027.) biskup je obvezan prepoznati i potvrditi valjanost sinteza s obzirom na put poduzet u biskupiji.

Premda svaka mjesna Crkva ima svoj vlastiti put, ipak mjesne Crkve nisu izdvojene, nego ih ujedinjuje unutarnji vez zajedništva i suradnje, pa, osim neformalnih poveznica, u mnogim slučajevima poprimaju strukturni oblik kao što su metropolitanska sjedišta ili biskupske konferencije. Te strukture imaju važno mjesto u provedbenom razdoblju, jer se od njih traži da podrže tekuće procese na mjesnoj razini i da se povežu s Glavnim tajništvom Sinode te, sukladno smjernicama, osmisle usuglašenu i umreživanju biskupijskih sinodalnih skupina. Biskupske su konferencije bitne, jer *Završni dokument*, koji treba aktualizirati, u njima prepoznaje sredstvo izrecivosti i ostvarivanja biskupske kolegijalnosti, promicanje zajedništva među Crkvama, a sinodalnost zahvaća stvarne načine njihova služenja.

Tajništvo sinode, osim što potiče zajedništvo u duhu razmjene darova, također dijaloški prati, povezuje i usklađuje provedbu, biskupe i sinodske skupine, osobito na kontinentalnoj razini, tijekom razdoblja od 2025. do 2028. godine. Cilj *Smjernica* je da Tajništvo, 'otvorenih vrata', osluškuje mjesne Crkve, njihova nadahnuća i prijedloge, po mogućnosti i ustanove posvećenoga života, udruge,

pokrete, nove i druge zajednice, koje to zatraže. Prikuplja povratna izvješća, na temelju kojih priprema bilješke i sadržaje, obavještava i predlaže, potiče uzajamno slušanje, susrete i razmjenu sinodalnih iskustava i plodova među Crkvama, jer, osim sadržaja i odluka, bitna je prosudba i način na koji pristupa. Isto tako, povezuje radne skupine, suradnju među Dikasterijima i osigurava da se Papi-ne odluke, oblikovane i na temelju spoznaja spomenutih skupina, skladno ujedine u sinodalni tijek. Posebna mu je zadaća pratiti ustroj kontinentalnih evaluacijskih skupština (2028.) i ustroj Skupštine u listopadu 2028. godine u Vatikanu. Crkvene skupštine, planirane od 2027. do 2028. godine, na različitim razinama, treba shvatiti u vidu evaluacije i slavljenja primljenih darova sa svrhom preispitivanja, rasta u sinodalnosti i ostvarenju poslanja.

KAKO SE SLUŽITI ZAVRŠNIM DOKUMENTOM?

Premda su neki sa zadržskom pristupili *Završnomu dokumentu*, ipak ga se u *Smjernicama* učestalo navodi, jer je uporište za *provedbeno razdoblje*. Nedovoljna je površna i uopćena raščlamba *Završnoga dokumenta*, pa je nužno u molitvenoj raspoloživosti pristupiti njegovu čitanju, jer cijeloj Crkvi nudi put obraćenja. Njegova struktura pokazuje da se radi o sveobuhvatnomu sadržaju, a ne o zbirci preporuka o različitim pastoralnim stavkama. Predočuje zajedničko razumijevanje sinodalnosti, ocrtava njezine teološke i duhovne temelje, pokazuje ukorijenjenost u Drugomu vatikanskom saboru, nudi cjelokupnu perspektivu te podsjeća da je, za rast misionarske i sinodalne Crkve, nužna pouka svih članova Božjega naroda. Osim eshatološke perspektive usmjeruje se na stvarne vidove pastorala, nudeći prijedloge za obnovu Crkve.

Smjernice pojašnjavaju neke bitne točke, koje *Završnomu dokumentu* daju koherentnost i predstavljaju mjerila za usmjerivanje i vrjednovanje odluka koje se namjeravaju donijeti. Na njima trebaju biti utemeljeni stvarni koraci u provedbi *Završnoga dokumenta*. Prije svega, *Završni dokument* nudi jasnu saborsku ekleziologiju, a središnja je nit i konačni cilj naviještanje kraljevstva Božjega. No raspravu o sredstvima i obnovi treba staviti u obzorje poslanja, kao temeljnomu mjerilu svake prosudbe. U tomu sklopu *Završni dokument* potiče Crkvu na hrabrij izlazak prema drugima, a poglavito naglašava vjerničko poslanje u društvu, u obiteljskom i radnom okruženju. Dvije temeljne stavke, koje se odnose na razumijevanje i provedbu *Dokumenta*, usmjeruju se na perspektivu odnosa i logi-

ke razmjene darova, što se posebno očituje u odnosima zaređenih službenika s cijelim narodom Božjim. Živost zajedničkoga hoda provjerava se kroz ekumenski zamah, koji treba shvatiti kao nužnost, a ne samo kao neki dodatak. *Završni dokument* usvaja saborsku zamisao Crkve u svijetu, tj. u dijalogu sa svima, s drugim vjerskim predajama i društvom, zauzimajući se za društvenu pravdu i okoliš, što je bitno uvrstiti u provedbeno razdoblje.

Provedba zahtijeva suočavanje, prosudbu i povezivanje određenih polariteta i napetosti, koje oblikuju Crkvu, prosuđujući koja ravnoteža najbolje služi poslanju. Neki od polariteta su: Crkva kao cjelina i mjesna Crkva; Crkva kao Božji narod, kao Tijelo Kristovo i kao Hram Duha; sudjelovanje svih i autoritet nekih; sinodalnost, kolegijalnost i primat; zajedničko i službujuće svećeništvo; službe i sudjelovanje u poslanju snagom krsnoga poziva. Mjesna je Crkva pozvana iskoristiti činjenicu da *Završni dokument* otvara prostor za mjesno isprobavanje, primjerice u pogledu primanja službi, tj. odlučivanja, izvještavanja, vrjednovanja i tijela sudjelovanja. No u suvremenim društveno-kulturnim okolnostima jednu od napetosti čini *pripadnost*, koja je uobičajeno vezana s mjestom, međutim pojava urbanizacije, pokretljivosti, selilaštva i digitalne uljudbe mijenja način pripadnosti, koja se danas sve više temelji na mrežnim odnosima. Upravo slabljenje zajedničke povezanosti povećava žurnost stvarateljskoga misionarskog rada, koje će omogućiti Crkvi da dođe do ljudi i s njima uspostavi veze.

Sukladno ekleziologiji *Završnoga dokumenta*, cilj provedbenoga razdoblja je raspoznati korake kulturnoga obraćenja, odnosa i crkvenoga života, te, kao njihov učinak, pokrenuti obnovu struktura i ustanova. To je bitna točka cijeloga *procesa*, jer bez stvarnih promjena vizija sinodalne Crkve ne će biti vjerodostojna, što može otuđiti vjernike koji su gajili nadu iz sinodalnoga hoda. Osim što treba krenuti naprijed kao cijela Crkva, ipak je posebna odgovornost na mjesnim Crkvama da otkriju središnje poteškoće i pronađu načine za provedbu promjena. Upravo je to zadaća koju treba poduzeti tijekom provedenoga razdoblja. Neka od područja na koja se trebaju usmjeriti mjesne Crkve, mogu biti: promicanje sinodalne duhovnosti, odnos prema vjernicima laicima; raščlamba pastora-la; odlučivanje u sinodalnomu duhu; transparentnost, odgovornost i vrjednovanje; uspostava sudjelujućih tijela (vijeća); održavanje crkvenih skupština; obnova župnih zajednica u evangelizacijsko-misionarskom duhu; provjera sinodalnoga hoda kršćanske inicijacije i crkvene izobrazbe itd.

PRIKLADNE METODE I SREDSTVA

Premda iskustvo sinodalnosti pokazuje da je bitan prikladan način u obradi ponuđenih tema, ipak sinodalna metoda nije tehnika vođenja sastanaka, jer ovisi o otvorenosti sudionika da budu preobraženi Duhom Kristovim. To je duhovno i crkveno iskustvo, koje podrazumijeva rast u novomu načinu postojanja Crkve, ukorijenjenoj u vjeri da Duh svim kršćenicima udjeljuje svoje darove, počevši od *sensus fidei*. *Smjernice* upućuju na važnost crkvene prosudbe, rasuđivanja, te podsjeća da način 'razgovora u Duhu', kao jedan od čimbenika uspjeha sinodalnoga tijeka treba poštovati. To nije jedina metoda niti se smije poistovjetiti s *crkvenim rasuđivanjem*, kojemu služi kao sredstvo i priprema. Crkveno rasuđivanje nije jednoznačno, nego zahtijeva doprinos različitih stručnosti, koje nije lako prikladno uključiti u živost 'razgovora u Duhu', sa svrhom da što bolje raščlani kontekst i prepozna sve poteškoće. Jer, u provedbenomu razdoblju treba donositi primjenjive *odluke* za obnovu pastorala i struktura, a u tom *procesu* treba prepoznati ulogu autoriteta, osobito biskupa. U prosudbi treba odrediti jasne ciljeve, provjeriti jesu li ostvarivi i dostupni vremenu, prostoru i sudionicima, a za uspješnost sinodalnosti bitno je da osobe budu pripremljene.

Da bi metodološke smjernice bile primjenjive, nužno je izbjegavati improvizaciju i raspršenost, a ulagati u osmišljavanje i potporu *procesima* sinodalnoga duha. Prije svega radi se o osmišljavanju i ulaganju u crkvenu prosudbu da bi se utvrdilo prvenstvo poslanja i odgovarajući načini upravljanja koji su prikladni za sinodalnu Crkvu. Nužno je razvijati formaciju osoba za sinodalnost s naglaskom na zajedničko dijeljenje i razmatranje u molitvenom ozračju. U tomu duhu treba poticati iskustvo slušanja i razgovora u zajednici, na mjesnoj i široj razini, a za to mogu poslužiti digitalna sredstva. Osim toga, bitni su proslave, susreti i razmjene iskustava u biskupiji, ali ne smije se zanemariti snaga pobožnosti, hodočašća i različita pastoralna okupljanja. U navješćaju evanđelja važno je mudro osmisliti komunikacijske pothvate i usmjeriti kršćane na svjedočenje u društvu i kulturi. Obnova pastorala, osobito nedjeljnih misnih slavlja, kateheza, karitativnih pothvata itd., čini sinodalnost opipljivom i pomaže da postane stvarno obzorje u životu zajednice. Isto tako, istraživački teološki, pastoralni i kanonski projekti mogu biti u službi sinodalne provedbe, teolozi mogu pomoći u razumijevanju stvarnosti, koja je prožeta objavom, a teološke ustanove imaju odgovornost poticati i pratiti Crkvu na putu sinodalnosti.

Alojzije Čondić